פרק ב **א** וְאֵלּוּ מַפְסִיקִין לַפֵּאָה[א]. הַנַּחַל[ב], וְהַשְּׁלוּלִית[ג], וְדֶרֶךְ הַיָּחִיד[ד], וְדֶרֶךְ הָרַבִּים[ה], וּשְׁבִיל[ו]

פ״ב א **אלו מפסיקין.** בין שדה לשדה ויהיו נחשבים כשתי שדות לענין שאם מניח פאה באחת מהן על חברתה לא עלתה לו לפאה דכתיב (ויקרא י״ט) פאת שדך, שלא יניח פאה משדה לחברתה: **הנחל.** ◦נהר: **והשלולית.** אמת המים, שמחלקת שלל לאגפיה, שאמות אחרות של מים שותות ממנה: **ודרך היחיד.** ארבע אמות: **ודרך הרבים.** שש עשרה אמה, ומשום סיפא נקט לה, דבעי למתני סיפא שכל אלו אין מפסיקין באילן. וקא משמע לן דאפילו דרך הרבים שהיא רחבה שש עשרה אמה אינה מפסקת באילן: **שביל הרבים ושביל היחיד.** שביל זוטר טובא דשקיל כרעא ומנח כרעא, ואשמועינן דאפילו שביל דרבים אם הוא קבוע לימות החמה ולימות הגשמים כלומר שמהלכין בו אפילו בזמן

פ״ב א **ואלו מפסיקין.** ביש נוסחאות ל״ג בוי״ו אבל בנוסח שבירושלמי גרסינן בוי״ו: **והשלולית.** לא זו אף זו קתני דזוטר מנחל. הר״ש: **ודרך הרבים.** פי׳ הר״ב משום סיפא וכו׳ ולהכי תני דרך הרבים בתר דרך היחיד משום דסיפא דאדידיה מתניא הוי לא זו אף זו: [**ושביל הרבים ושביל היחיד.** פי׳ הר״ב ואשמעינן דאפי׳ שביל דרבים אם הוא קבוע וכו׳ ואי לא לא מפסיק דהא משום סיפא הוה זו ואין צ״ל זו והכא ברישא נמי לא צריכא למימרא אלא לאשמעי׳ דדוקא אם הוא קבוע וכו׳. אבל ראיתי בס״א דגרסי שביל היחיד ושביל

פירוש המשניות להרמב״ם

פ״ב א **מפסיקין לפאה.** לחלק השדה ולעשותה שתי שדות ויתחייב להניח פאה בכל אחת מהם כפי מה שנתחייב כמו שאמר הכת׳ (ויקרא יט) פאת שדך ואמרו ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה. **ושלולית.** היא תעלה או גולת מים שנמשכים ממנה אמת המים להשקות בהם [קצת] מקומות אחרים וכן אמרו (ב״ק דף ס״א.) בפירוש זאת המלה אמת המים המחלקת שלל לחברותיה. **ודרך** היחיד ד׳ אמות ודרך הרבים ט״ז אמה. **ושביל הרבים ושביל היחיד.** הוא שיהיה דרך בין שתי השדות אם לאיש אחד שעובר משם לגנו או לשדהו או שיהיה השביל לרבים אפילו שיהיה אותו השביל צר מאד ובלבד שתהיה הדרך ההיא סלולה ותמידה בימי החום ובימי הקור אבל אם לא היתה תמידה רק תהיה נפסקת בימות הגשמים לא תפריש בין ב׳ השדות אלא אם תהיה רחבה כפי המדה אשר זכרנו ר״ל ד׳ אמות ליחיד וי״ו אמה לרבים והודיענו דרך היחיד ודרך הרבים לפי שיצטרכו שניהם עכ״פ שאילו היה אומר דרך היחיד היינו אומרים כי דרך היחיד בלבד יפריש כי אין לו דרך אחרת והוא הולך ושב עליה תמיד אבל דרך הרבים לא תפריש מפני שהרבים יש להם דרכים רבים

מלאכת שלמה

פ״ב א **אלו.** ואי גרסינן ואלו בוי״ו צ״ע אהיכא קאי כמו שדקדקו התוספות בר״פ ואלו טרפות וכתבתיו שם: **מפסיקין.** פי׳ על תבואה וקטנית דאילו פאה דאילן הא תני בסיפא דאין מפסיקין: **הנחל וכו׳.** וכ״ש גדר. והיינו דתנן בסמוך ואינו מפסיק לאילן אלא גדר. וכתב הרא״ש ז״ל פי׳ הר״ש ז״ל הנחל מל׳ נחלי מים ואין לפרש מלשון נחל איתן דהיינו בור כו׳ ול״נ דאפשר לפרש נחל איתן דהוי טפי מבור לפי שאינו עשוי לזריעה ובשביל סיפא ואינו מפסיק לאילן תנייה עכ״ל ז״ל וכפי׳ משמע מן הירושלמי וכ״פ רשב״ם ז״ל בפ׳ חזקת הבתים: **שביל הרבים.** לכרמיהם או לשדותיהם אבל אינה דרך לעוברי דרכים. הר״ש שירילי״ו ז״ל. אבל הר״מ ז״ל בפ״ג כתב אבל שביל היחיד והוא הפחות מד׳ או שביל הרבים הפחות מט״ז אמה אם היה קבוע וכו׳ וכתב עליו הראב״ד ז״ל לא כי אלא אפילו י״ל ד״א אלא שהשביל הוא דרך בין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים

תפארת ישראל

יכין

פ״ב **א.** ליתן פאה מכ״א לעצמו: **ב.** נהר אף אם מים שבו אינן נמשכין: **ג.** קאנאל והוא חפירה בידי אדם. ודוקא במים שבו נמשכין: **ד.** ד׳ אמות: **ה.** ט״ז אמה. ומשום סיפא נקט לה דאפ״ה אינו מפסיק לאילן: **ו.** שביל זוטר משיעור דרך הנ״ל. והחילוק בין דרך לשביל. דדרך היינו מעיר לעיר מיוחד ליחיד או לרבים ליסע שם עם בהמות ומשאות. אבל שביל אינו רק ממקום למקום בשדה מיוחד ליחיד או לרבים רק לאדם לבד. ונקט תנא דרך היחיד לרבותא דרישא דמפסיק לזרעים ותבואה. ונקט דרך הרבים לרבותא דסיפא. דאף שרחב ביותר אפ״ה אינו מפסיק באילנות. ונקט שבילים דצריך קבוע. ואפ״ה מפסיקין ברישא ולא

משנה ראשונה

פ״ב א **ואלו מפסיקין לפאה.** פי׳ הר״ב דכתיב פאת שדך לא יניח משדה לחברתה עכ״ל. משמע דמשדך דריש דמשמע שדה אחת וכ״כ הר״ש דבת״כ דריש שדך שלא יניח משדה לשדה. וקשה דא״כ במעשר נמי הא כתיב היוצא השדה. ועוד דלקמן מ״ה אמרינן דשני מינים בשדה אחת צריך שתי פאות מנא לן. הא במעשר דריש לה מקרא כל חלב יצהר וכל חלב תירוש כמ״ש הר״ב ספ״ב דתרומות ובפאה מנ״ל. ולקמן מ״ו משמע דהך דשני מינים הל״מ הוא ונראה דה״ה לשתי שדות וקרא אסמכתא בעלמא: **הנחל.** פי׳ הר״ב נהר וכ״כ הרמב״ם ולטעמיה אזיל דגבי נחל איתן בפ״ט דסוטה מ״ה נמי מפרש נחל נהר. אבל הר״ש כתב דהכא אין לפרש דנחל היינו עמק בלא מים כמו נחל איתן דא״כ היינו בור והרא״ש דחה זה דנחל גרוע מבור שאינו ראוי לזריעה כלל ומשום אילן תנייה דבאילן אפילו נחל אינו מפסיק. וכ״כ הרשב״ם בפ׳ חזקת הבתים דף נ״ה דנחל היינו מקום קשה צרורות וסלעים וכ״נ מפירש״י בב״ק דף ס״א וכ״כ סמ״ע בפשיטות בח״מ סי׳ ער״ה ס״ה וצ״ע דבירושל׳ מוכח להדיא דנחל הוא נהר שאינו מושך ואמת המים המושכת וכ״כ הרמב״ם בחבורו. ומיהו מ״ש הרא״ש דמשום אילן תנייה המ״ל לענין זרעים נמי נחל עדיף אפילו אין בו שיעור שלש תלמים כשיעור בור: **והשלולית ודרך היחיד כו׳.**

ציונים

פ״ב א ואלו מפסיקין. ב״ק סא. ב״ב נה: מנחות עא: תו״כ פ׳ קדושים פ״ב כולה מתני׳ עד סוף מ״ד וע״ש בס׳ קרבן אהרן ותשמח בלקח טוב. הנחל. מיי׳ פ״ג מהל׳ מת״ע הל״ב. דרך היחיד וכו׳. שם הל״ג.

שינויי נוסחאות

פ״ב א **ואלו** בד״נ אלו וכ״ה במשב״ג. **ודרך היחיד** בד״נ דרך היחיד וכ״ה במשב״ג ובצ״ב שם הגי׳ דה״ר ודה״י. **ושביל** כו׳ בירושלמי שביל היחיד ושביל הרבים.

תוספות חדשים

פ״ב א [במשנה] **ושביל הרבים.** פירש הרע״ב ואשמעינן כו׳. ולפי זה ה״ל לאסמוכי שביל הרבים לקבוע אלא משום דנקט דרך הרבים נקט נמי שביל הרבים והכי משני הש״ס בריש ברכות (פר״ח). [בר״ב ד״ה] **אלו מפסיקין כו׳ על חברתה כו׳ עכ״ל.** ול״נ דנ״מ לענין מ״ש בסוף הפרק שאם קצר חציה ומכר חציה הלוקח חייב בכל וכן בהקדש וכן לענין לסטים כו׳ ממילא מה שמפסיק לא שייך זה ודו״ק. ועי״ל כמש״ל בסוף הפ׳ לעולם נותן משום פאה עד שימרח וא״כ אם לא נתן משדה אחד עד שמרח אם יש הפסק בין שדה אחר צריך לעשר וא״כ נותן משום פאה אם כן מפסיד המעשר. אבל אם אינו מפסיק יכול ליתן בשדה ב׳ על הכל (ממהורש״ח זצ״ל).

חידושי מהרי״ח

פ״ב א [תוי״ט ד״ה] **ושביל הרבים כו׳ פי׳ הר״ב ואשמעינן כו׳.** נ״ל דלכאורה קשה מנ״ל להר״ב דשביל הרבים דוקא קבוע דילמא קבוע קאי אשביל היחיד אבל שביל הרבים אפילו אינו קבוע מפסיק (אז) יש לומר דלגופיה לגבי זרעים למה ליה למימר שביל הרבים דהלא אם תני שביל היחיד הקבוע מפסיק מכלל דשביל הרבים אפילו אינו קבוע מפסיק ואי משום הסיפא באילן תני לה שביל הרבים שאינו קבוע בזרעים מפסיק הא באילן אינו מפסיק הא קבוע אפילו באילן מפסיק ז״א דהא תני במתני׳ דרך היחיד שאינו קבוע ושביל היחיד הקבוע וכסברת הר״ש שמביא התוי״ט בד״ה הקבוע נמצא הם שוים ע״כ דרך הרבים שאינה קבוע ושביל הרבים הקבוע ג״כ הם שווים ושניהם אינם מפסיקין באילן נמצא הדרא קושיא לדוכתיה למה תני שביל הרבים אלא ע״כ כסברת הר״ב דאפילו שביל הרבים ולזרעים דוקא קבוע אבל אינו קבוע אינו מפסיק וק״ל.

תום׳ רעק״א

פ״ב א [אות טז] בר״ב ד״ה **הנחל. נהר.** מלשון נחלי מים. אבל אין לפרש מלשון נחל איתן דא״כ היינו בור. כ״כ הר״ש. אבל הרא״ש כתב דאפשר לפרש נחל איתן דהוי טפי מבור דאין עשוי לזרוע ומשום סיפא דאין מפסיקין לאילן תנייה והרשב״ם ב״ב דף נ״ה כתב ג״כ הנחל כנחל איתן קרקע מלא צרורות ואבנים שא״ר לזריעה. ועי׳ פ״ט מ״ה דסוטה ובתוי״ט שם ובפסחים דף נ״ג ע״א סי׳ לנחלים קנים נ״מ לנחל איתן משמע כהרמב״ם דנחל איתן היינו מקום מים שדרך לגדל שם קנים.

תוספות אנשי שם

פ״ב א תוי״ט ד״ה **ואלו כו׳ גרסינן בוי״ו.** וה״פ בהפסקה זו מהניא דלא תקדש אותה פאה להפטר מן המעשר כדכתב הר״ש ובהכי נסמכה שפיר למאי דסליק (רמ״ז): ד״ה **והשלולית. לא זו אף זו.** עי׳ תוס׳ ר״פ האיש מקדש וצ״ע: תו״ח סד״ה **ושביל הרבים כו׳ והכי משני הש״ס בריש ברכות.** ר״ל דעד דקאי ברבים סיים מילי דרבים כדמשני בריש ברכות עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית (ש״ל): תוי״ט ד״ה **ושה״ר כו׳ אלא לאשמעינן כו׳.** אבל קשה דאדרבא לפי גי׳ זו משמע דשה״ר אע״פ שאינו קבוע ושבה״י דוקא הקבוע מדלא סמך

שהשדות זרועות בימות הגשמים, מפסיק בין השדות הזרועות. ומי לא, לא מפסיק: **הבור.** שדה שאינה זרועה. והלחמה לא תמצא (בראשית מ"ז), מתרגמינן ומרעא לא תמצי: **והניר.** חריצה כמו נירו לכם ניר (ירמיה ד'): **וזרע אחר.** כגון שמחי השדות זרועות חטים ושיעורן קרקע זרוע מין אחר. ושיעור רומז הבור והגיל וזרע אחר, כדי שלשה תלמים של °מענית הממחריצה: **והקוצר לשחת מפסיק.** דקסבר כל לשחת לשחת קלירה היא ללא מצינן ליה למתלמת דקלירה. שמא, מצומה שלא הגיעה שליש °וקוצרים חומה מלשון להם מרומה שממה. וכן פי' הר"ב במשנה ח' פרק ג' דכלאים וסוף פ"ק. ומ"ש הר"ב כדי שלשה תלמים של מענית הממחריצה עי' מ"ש בפ' ג' דכלאים משנה ו' בס"ד:

הָרַבִּים וּשְׁבִיל הַיָּחִיד הַקָּבוּעַ׳ בִּימוֹת הַחַמָּה וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים״, וְהַבּוּרִי״, וְהַנִּיר׳, וְזֶרַע אַחֵר. וְהַקּוֹצֵר לְשַׁחַת״א

פירוש המשניות להרמב"ם

מלבד זו ואפשר שיניחוהו ולא יעברו עליו ואילו הודיענו ג"כ שדרך הרבים תפריש היינו אומרים שהענין ההוא מפני שרחבה שהיא י"ו אמה אבל דרך היחיד לא על כן הודיענו כי שני הדרכים יפסיקו לפאה ותרגום משעול הכרמים שביל כרמיא (במדבר כב). **ובור.** הארץ שלא נזרעה ולא נעבדה אבל נשארה שממה. **וניר.** היא הארץ אשר שדדו אותה והפכו אותה בחרישה וזאת המלה מלשון הקדש היא באמת והוא נירו לכם ניר (ירמיה ד). **וזרע אחר.** שיזרע זרע אחר להפריש בו בין שני הזרעים כגון שיפריש בין החטה בזרע פולים או אפונים וכיוצא בזה ואלו הג' דברים ר"ל בור וניר וזרע אחר לא יפרישו עד שיהיה ברחבם ג' מעניות כמענית המחרישה. ופירוש **שחת.** מלשון השחתה. וענינו בזה המקום הקוצר גז לבהמות ואין הלכה כר' מאיר.

מלאכת שלמה

ע"כ וטען מהרי"ק ז"ל וכיון משמע ליה דשביל היחיד הוא לר מדרך ולכך של יחיד שיעורו פחות מד"א שהוא דה"י ושה"ר פחות מט"ז שהוא דה"ר ע"כ. ועוד כמ' הר"ש שירילי"ו ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל שכ' וג"ל שע"ל מרך ההפסק מקום השדה אל קנהו ללא ישאר בו ממנו כדי שיעבור הבקר בכליו להיינו ד"ה בלי הפסק. ולפי זשאר בו ד"ה בלי הפסק מציד כשדה ר'. ע"כ. וג"ל דנכון היה לפסוק כדבני הר"ב ז"ל. אלא דר' יוחנן סבר בירושל' כר' אלעזר בר"ש דבגדולה בממשים תורך הפסקתה קגיל. ופ' כל שהה ממרי' בהדיא דכ"ע סברי דבקטנה ע"פ רובה ואין לנו אלא דברי חכמי הגמ'. עכ"ל ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל שם פ' הכונס שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע. שביל היחיד מצטרף לשמעי' לשע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודה"י מצטרף לסד"ק כיון שאינו קבוע לא מפסיק לע"פ שהוא רחב. ושביל הרבים מצטרף לשמעי' לפלילו לסד רבים הוא בעינן קבוע לפלילו בימות הגשמים. ע"כ. וז"ל שם פ' מזקת הבתים. דה"י ודה"ר. בירושל' פריך ממאי מצטרף למימרי דה"ר דכיון דתנא דה"י מפסיק כ"ש דה"ר. ומשני משום סיפא דקתני דקמי הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר וכו'. וקמ"ל דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן. ומפרש נמי ממאי תני שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק. דמשום אילן ל"ש למתני' כיון דמשמעינן דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן כ"ש שביל הרבים. אלא מתני' לשמעי' דבשה"ר נמי בעינן שיהא קבוע בימות"ג וביומו"ג. והשתא מצטרף למתני' כולהו. שביל היחיד לשמעינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע. ודה"ר לשמעי' אלא מפסיק לאילן. ודה"י לשמעי' אלא בעי' קבוע. ושה"ר לשמעי' דבעי' קבוע. ואין להקשות אלא ליתני שה"ר ואנא ידענא דבעי' קבוע מדתנן דה"י דאי לא בעי לא ליתני דה"י אלא ליתני שה"ר דהוי רבותא טפי. או אפשר דלא ליתני דה"י ואנא ידענא אלא בעי' דשביל היחיד הוא דמפסיק אבל שביל הרבים אפילו ברוחב ג' מעניות לא מפסיק. ומ"ש הר"ב כדי שלשה תלמים של מענית הממחריצה עי' מ"ש בפ' ג' דכלאים משנה ו' בס"ד:

פירוש המשניות להרמב"ם

מלבד זו ואפשר שיניחוהו ולא יעברו עליו ואילו הודיענו ג"כ שדרך הרבים תפריש היינו אומרים שהענין ההוא מפני שרחבה שהיא י"ו אמה אבל דרך היחיד לא על כן הודיענו כי שני הדרכים יפסיקו לפאה ותרגום משעול הכרמים שביל כרמיא (במדבר כב). **ובור.** הארץ שלא נזרעה ולא נעבדה אבל נשארה שממה. **וניר.** היא הארץ אשר שדדו אותה והפכו אותה בחרישה וזאת המלה מלשון הקדש היא באמת והוא נירו לכם ניר (ירמיה ד). **וזרע אחר.** שיזרע זרע אחר להפריש בו בין שני הזרעים כגון שיפריש בין החטה בזרע פולים או אפונים וכיוצא בזה ואלו הג' דברים ר"ל בור וניר וזרע אחר לא יפרישו עד שיהיה ברחבם ג' מעניות כמענית המחרישה. ופירוש **שחת.** מלשון השחתה. וענינו בזה המקום הקוצר גז לבהמות ואין הלכה כר' מאיר.

מלאכת שלמה

ע"כ וטען מהרי"ק ז"ל וכיון משמע ליה דשביל היחיד הוא לר מדרך ולכך של יחיד שיעורו פחות מד"א שהוא דה"י ושה"ר פחות מט"ז שהוא דה"ר ע"כ. ועוד כמ' הר"ש שירילי"ו ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל שכ' וג"ל שע"ל מרך ההפסק מקום השדה אל קנהו ללא ישאר בו ממנו כדי שיעבור הבקר בכליו להיינו ד"ה בלי הפסק. ולפי זשאר בו ד"ה בלי הפסק מציד כשדה ר'. ע"כ. וג"ל דנכון היה לפסוק כדבני הר"ב ז"ל. אלא דר' יוחנן סבר בירושל' כר' אלעזר בר"ש דבגדולה בממשים תורך הפסקתה קגיל. ופ' כל שהה ממרי' בהדיא דכ"ע סברי דבקטנה ע"פ רובה ואין לנו אלא דברי חכמי הגמ'. עכ"ל ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל שם פ' הכונס שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע. שביל היחיד מצטרף לשמעי' לשע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודה"י מצטרף לסד"ק כיון שאינו קבוע לא מפסיק לע"פ שהוא רחב. ושביל הרבים מצטרף לשמעי' לפלילו דשל רבים הוא בעינן קבוע לפלילו בימות הגשמים. ע"כ. וז"ל שם פ' מזקת הבתים. דה"י ודה"ר. בירושל' פריך ממאי מצטרף למימרי דה"ר דכיון דתנא דה"י מפסיק כ"ש דה"ר. ומשני משום סיפא דקתני דקמי הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר וכו'. וקמ"ל דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן. ומפרש נמי ממאי תני שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק. דמשום אילן ל"ש למתני' כיון דמשמעינן דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן כ"ש שביל הרבים. אלא מתני' לשמעי' דבשה"ר נמי בעינן שיהא קבוע בימות"ג וביומו"ג. והשתא מצטרף למתני' כולהו. שביל היחיד לשמעינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע. ודה"ר לשמעי' אלא מפסיק לאילן. ודה"י לשמעי' אלא בעי' קבוע. ושה"ר לשמעי' דבעי' קבוע. ואין להקשות אלא ליתני שה"ר ואנא ידענא דבעי' קבוע מדתנן דה"י דאי לא בעי לא ליתני דה"י אלא ליתני שה"ר דהוי רבותא טפי. או אפשר דלא ליתני דה"י ואנא ידענא אלא בעי' דשביל היחיד הוא דמפסיק אבל שביל הרבים אפילו ברוחב ג' מעניות לא מפסיק. ומ"ש הר"ב כדי שלשה תלמים של מענית הממחריצה עי' מ"ש בפ' ג' דכלאים משנה ו' בס"ד:

ציונים

והבור. מיי' סה הל"ד.

שינויי נוסחאות

והבור בד"ע הבור בלא ו"ו וכ"ה בשמב"ג **הקוצר** בירושלמי קוצר.

ראשון לציון

פ"ב א [בר"ב ד"ה] **וזרע אחר כו' תלמים של מענית.** תמלא פי' פ"ג דכלאים מ"ג ורפי"ט דתלות:

תום' רעק"א

[אות יז] בהר"ב ד"ה **וזרע אחר.מענית‌המחרישה.** וכתב הרא"ש וז"ל וג"ל שצריך שיהא אורך ההפסק מקצה שדהו אל קצהו שלא ישאר בו כדי שיעבור הבקר וכליו דהיינו ארבע אמות בלי הפסק דכיון שהמחרישה יכול לעבור משדה לשדה בלי הפסק חשיב כשדה אחת עכ"ל. [אות יח] בר"ב ד"ה **והקוצר לשחת. וקוצרים אותו להאכיל לבהמות.** משמע דוקא לבהמה אבל קוצר קודם שהביא שליש לאדם דהיינו לקליות הוי התחלה דקצירה והיינו ממש כדסבר ר"י פ"י מ"ה דמנחות. אבל באמת תמוה לי דהא במנחות שם אמרי' להדיא דע"כ ר"מ לאו בשיטת ר"י אמרה דאימר דשמעת ליה לר"י לבהמה אבל לאדם מי שמעת ליה. ופירש"י שם ור"מ אפילו בקוצר לאדם מדלא קתני והקוצר לבהמה וצ"ע.

תוספות אנשי שם

שם"ר לקבוע. וההכלח לומר שגי' הר"ב הגי' בירושלמי מלא שהסופרים טעו והמליפו הגי' בפי' ע"פ הגי' שבמשנה (ב"ד): בא"ד **במשנה דירושל'.** וכתי סדליגהו הרמב"ם בפ"ג דמ"ע. והמוס' במנחות ע"ג הכריחו גי' זו מהירושל' וכתה ס"ם דמתי הקבוע בל' יחיד משום דעיקר המדום הוא בשה"ר (רמ"ז). ס"ה חולי היה להרמ"ן גי' אחרת במוס' דמנחות שם כי לפי הגי' שלפנינו לא נתו להורות הגי' במשנה אלא להורות הגי' בירושל' ול"ג כיון דמתי שם"ר שה"י למה נגרכה אלא גרסי' בירושל' כיון דתנא שבה"י שה"ר למה נגרכה: בר"ב ד"ה **וזרע אחר כו' תלמים של מענית כו'.** פי' תלמ במ"ג פ"ג דכלאים. ומענית בגרפי"ט דתלות:

יכין תפארת ישראל בועז

פסיפא: **ז.** אפילו שביל הרבים צריך קבוע וכו': **ח.** זמן שהשדות זרועות: **ט.** ארץ שממה: **י.** מרוש: **יא.** תבואה שלא הגיעה שליש (א):

משנה ראשונה

כתב הרמ"ם וג"ל שצריך שיהא תורך ההפסק מקום שדה אל קצהו שלא ישאר בו כדי שיעבור הבקר וכליו להיינו ד' אמות בלי הפסק דכיון שהמחריצה יכולה לעבור משדה לשדה בלי הפסק חשיב כשדה אחת ע"כ. וז"ל הר"ש שירילי"ו ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל שכ' וג"ל שע"ל מרך ההפסק מקום השדה אל קצהו שלא ישאר בו כדי שיעבור הבקר וכליו להיינו ד' אמות בלי הפסק דכיון שהמחריצה יכולה לעבור משדה לשדה בלי הפסק חשיב כשדה אחת ע"כ. ועוד כמ' הר"ש שירילי"ו ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל שכ' וג"ל שע"ל מרך ההפסק מקום השדה אל קצהו שלא ישאר בו כדי שיעבור הבקר וכליו להיינו ד' אמות בלי הפסק דכיון שהמחריצה יכולה לעבור משדה לשדה בלי הפסק חשיב כשדה אחת ע"כ. וז"ל שם פ' הכונס שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע. שביל היחיד מצטרף לשמעי' לשע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודה"י מצטרף לסד"ק כיון שאינו קבוע לא מפסיק לע"פ שהוא רחב. ושביל הרבים מצטרף לשמעי' לפלילו דשל רבים הוא בעינן קבוע לפלילו בימות הגשמים. ע"כ. וז"ל שם פ' מזקת הבתים. דה"י ודה"ר. בירושל' פריך ממאי מצטרף למימרי דה"ר דכיון דתנא דה"י מפסיק כ"ש דה"ר. ומשני משום סיפא דקתני דקמי הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר וכו'. וקמ"ל דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן. ומפרש נמי ממאי תני שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק. דמשום אילן ל"ש למתני' כיון דמשמעינן דלפלילו דה"ר לא מפסיק לאילן כ"ש שביל הרבים. אלא מתני' לשמעי' דבשה"ר נמי בעינן שיהא קבוע בימות"ג וביומו"ג. והשתא מצטרף למתני' כולהו. שביל היחיד לשמעינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע. ודה"ר לשמעי' אלא מפסיק לאילן. ודה"י לשמעי' אלא בעי' קבוע. ושה"ר לשמעי' דבעי' קבוע. ואין להקשות אלא ליתני שה"ר ואנא ידענא דבעי' קבוע מדתנן דה"י דאי לא בעי לא ליתני דה"י אלא ליתני שה"ר דהוי רבותא טפי. או אפשר דלא ליתני דה"י ואנא ידענא אלא בעי' דשביל היחיד הוא דמפסיק אבל שביל הרבים אפילו ברוחב ג' מעניות לא מפסיק. ומ"ש הר"ב כדי שלשה תלמים של מענית הממחריצה עי' מ"ש בפ' ג' דכלאים משנה ו' בס"ד:

משנה ראשונה

ע"כ: **וזרע אחר.** היינו מין אחר שאינו כלאים עם השדות כתתן ריש מס' כלאים אבל אם הוא כלאים כגר הוגלך להרמיון בית רובע כתתן בפ"ג דכלאים ובלא הזרע ההרתק מפסיק:

ב ו ע ז

פ"ב (א) מ"ש הר"ב דשתת נקלר לבהמות. כתב עלה רבינו הגאון מוה' עקיבא אלויטי"א [בפוה י"ח] וז"ל משמע אבל לאדם לקליות כו'. ול"ע עכלה"ט. והנה קול עלה נדף. מדכתב כן גם

מַפְסִיק[יב]**, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ מַפְסִיק, אֶלָּא אִם כֵּן חָרַשׁ**[יג]**: ב אַמַּת הַמַּיִם**[יד] **שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִקָּצֵר**

להאכיל לבהמות. ואין הלכה כרבי מאיר: ב **אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת.** שהיא רחבה כל כך עד שהעומד

אלא א"כ חרש. [את] מקום הקרחה והוה ליה שדה ניר [לא] חרש לא דקוצר לשחת תחלת קצירה היא וכי גמר בישולייהו וקצר ליה לכוליה שדה כגומר קצירתו דמי ופאה אחת על הכל. לשון רש"י במנחות פרק ו' דף ע"א ע"ב ועי' מ"ש במ"ו פ"ג: ב **שאינה יכולה להקצר כאחת.** פי' הר"ב עד שהעומד באמצע אינו יכול וכו' ע"כ. וז"ל הר"ש אמת המים היינו שלולית דקאמר ת"ק דבכל ענין מפסיק ואתא ר"י למימר דוקא באינה יכולה להקצר כאחת שאם עומד באמצע אינו יכול לקצור מכאן ומכאן כדמשמע בתוספתא ומיהו בתוספתא [משמע] דתרי מילי נינהו דקא חשיב במלתיה דתנא קמא שלולית וקוצר לשחת וג' תלמים של פתיח ואמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת. רי"א אם עומד באמצע °וקוצר מכאן ומכאן מפסיק ואם לאו אינו מפסיק ולתנא קמא מפסיק אף על פי שעומד מצד אחד וקוצר מצד השני עכ"ל. ומבואר שיש כאן טעות סופר. שהרי על פי התוספתא הוא מפרש ובתוספתא מפורש שאם עומד באמצע וקוצר וכו'. הואיל ואם עומד בצד אחד אינו יכול לקצור בצד השני סבירא ליה לר"י דמפסיק. ולכך צריך להיות בתחלת דבריו שאם אינו עומד באמצע. ותו בירושלמי הוון בעי מימר מן מה דאמר ר"י בעומד מצד אחד ואינו יכול לקצור מצד השני אבל אם היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן אינו מפסיק אשכח תנא ופליג היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן מפסיק מצד אחד אינו מפסיק. וה"פ ס"ד דבני ישיבה למימר דר"י ס"ל בעומד מצד אחד וכו' ומכל מקום אם היה עומד באמצע וכו' דאינו

פירוש המשניות להרמב"ם

ב **אמת המים.** היא תעלה או גולת מים. וענין אינה יכולה להקצר כאחת כי כשיהיה בצד א' לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר. **ומעדר.** מקום קשה כחלמיש שלא יוכלו הבקרים לבקוע אותו במחרישות אבל יחפרוהו בכלי ברזל העושים לחפור בארץ ועל כן אמר הארץ ההיא אע"פ שהבקרים לא יוכלו לחרוש אותה כשישאר בין שתי השדות מן הארץ ההיא מקום שלא חפרוהו ולא חרשו אותה אינו מפריש בין שתי השדות אחרי שאפשר לחפור אותו בידים ולחרוש יהיה נחשב כמחובר ונותן פאה אחת לכל ואע"פ שהבקרים לא יוכלו לחרוש אותו וטעם זה כי כשנזרע הארץ ההיא יחפרוהו בידים

מלאכת שלמה

קצירה אבל במגמר לאוצר פי' שבשל כ"ל ומלקטו ע"מ לאוצרו ולייבשו לא פליג ר"ע. ופרכינן והא כי אתא רבין אר"י מחייב היה ר"ע אף במגמר לאוצר ור"מ כשהביא שליש אית ליה התם בברייתא דאתחלתא דקצירה היא ומשני ר"מ ס"ל כר"ע בלא הביאה שליש ופליג עליה בהביאה שליש. וז"ל רש"י ז"ל בתלמוד המוגה שבידי שם בפ' ר"י דף ע"א והקוצר לשחת מפסיק אם קצר לשחת את אמצע שדהו ועשה קרחת בינתיים מפסיק לתת פאה לכ"א כשיגמר בשולו. וחכ"א אין מפסיק קוצר לשחת אא"כ חרש את מקום הקרחה דהו"ל שדה ניר אבל לא חרש לא דקוצר לשחת תחלת קצירה היא וכי גמר בישולייהו וקצר ליה לכוליה שדה כגומר קצירתו דמי ופאה א' על הכל. ע"כ: ב **אמת המים כו'.** שהיא רחבה כ"כ עד שהעומד באמצע כו'. לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט בפי' הר"ש ז"ל ולת"ק מפסיק בכל ענין אע"פ שעומד בצד א' וקוצר מצד השני ע"כ. והרמב"ם ז"ל פי' ואינה יכולה להקצר כאחת כי כשיהיה בצד א' לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר ע"כ. וכתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל איני יודע למה לא פי' ר"ע ז"ל כפי' הר"מ ז"ל שהוא פשוט יותר ע"כ. ונלע"ד לומר שאינו פשוט יותר ואף כי ר"ע ז"ל תפס לשון התוספתא שהעתיקנה בסמוך בס"ד. וגם ס' תוי"ט כתב שמבואר הוא שע"פ התוס' הוא רוצה לפרש אלא דמסתבר שיש להגיה כו'. וגם הר"מ ז"ל שם בחבורו כתב לשון היולי ר"ל סתום וז"ל או אמת המים שאינו יכול לקצור מה שבשני צדדיה כאחת ע"כ. וכתב שם מהרי"ק ז"ל כי נראה לו לפי מה שפסק הר"מ ז"ל כר"י דס"ל ז"ל דלא פליג ר"י את"ק כו'. אבל בירושל' משמע קצת דפליגי רבנן עליה דר"י ואע"ג דיכולה להקצר כאחת מפסקת ובלבד שתהא אמת המים קבועה ע"ש ובפי' הר"ש ז"ל:

תפארת ישראל

יכין

יב. חזר ונקט מפסיק. לומר דבשחת פליגי ר"מ וחכמים: **יג.** את המקום שקצר לשחת דמדהתחיל בו לקצור גרע מבור וניר. וכולן שיעור רחבן ג' תלמים והוא מעט פחות מרובע (רובע הוא י' אמות וטפח ופחות מאצבע. מרובעים) ודוקא בשדה קטנה שכל א' אינה רחבה רק כ' אמה על ב' אמות רוחב. אבל בשכל א' גדולה יותר מזה. אז בבור וניר צריך שיהיו רחבים כ"א רובע ממש. חוץ מזרע אחר דסגי בכ"ש (ועי' רמב"ם וראב"ד פ"ג ממתנות עניים): **יד.** היינו שלולית [אב"י עי' בתוי"ט ופי' רב"א] וקראה בכאן אמה. מדאינה רחבה כשלולית רק כדי אמה מכאן וכדי אמה מכאן ואפ"ה לר"י מפסקת:

בועז

הר"מ. נ"ל דכוונת רבותינו. או למנקט רבותא אליבא דרבנן. דאפי' בקוצר לבהמה אינו מפסיק. או דטעמא יהיב. דמדרוב קציר שחת הוה לבהמה. אפי' נתכוון הוא לאדם. בטלה דעתו אצל כל אדם (כפסחים ד"ו ב'). השיבני רבינו הגאון הנ"ל ידעתי שידוע לכבודו גודל הדוחק בזה. וחידוש ראיתי כעת. שהאיש אלקי הגאון מהר"א ווילנא זצ"ל בספרו שנות אליהו. כ' ג"כ כהר"ב ובמפורש יותר

משנה ראשונה

אלא א"כ חרש. משמע דחכמים תרתי בעו קוצר לשחת וחרש דחרישה מגלי עלה דקצירה דלאו אתחלתא דקצירה הוי אבל נגמרה התבואה וקצר כדרכו אפילו חרש אח"כ לא חשיב הפסק דכבר מתחלת הקצירה אתחלה לה חיוב פאה ומיפטר בפאה אחת וכי אמרי' דניר הוי הפסק כשלא התחיל בקצירה. ולהכי צריך למיתני הכא אא"כ חרש אע"ג דתני לה ניר. ולשון הרמב"ם בחבורו פ"ג מהמ"ע שדה שקצר באמצעה אפילו קודם שתביא שליש וחרש מקום שקצר ה"ז מפסיק ע"כ משמע שמפרש בהיפך דחרש מהני אפילו אחר קצירה גמורה. וה"ק אא"כ חרש דמהני אפילו קצר כדרכו. ולפ"ז צריך למיתני אא"כ חרש דלא נימא ניר דמפסיק היינו כשלא התחיל בקצירה קמ"ל: ב **שאינה יכולה להקצר כאחת.** וצריך טעם מאי שנא אמת המים ששיעורו בה ביכולה להקצר כאחת טפי מכל הני הבור והניר וזרע אחר. ושמא אמת המים הוי צורך לשדות להשקותן והלכך כשדה דמי ואינו מפסיק אא"כ אינה יכולה להקצר כו' וכל הני אפילו יכולין ליקצר מפסיקין וכן נראה לפי מ"ש הר"ב דאמת המים היינו שלולית דלעיל וכ"נ מדברי הרמב"ם בחבורו שלא העתיק שלולית כלל אלא אמת המים. וא"כ תנא דמתני' אמאי שני בלישני' דהתם קרי לה שלולית והכא אמה. אלא דסתם אמת המים עשוי לצורך השדה כדפי' הר"ב פ"ק דמ"ק מ"ב שלכך נקראת אמה וכיון שצורך השדה הוא אינו מפסיק אא"כ אינה יכולה כו' אבל נחל אע"פ שראוי גם הוא להשקות אין עשוי לכך ובכל ענין מפסיק והיינו נמי דאמרו בירושלמי דנחל מפסיק אע"פ שאינו מושך ואמה דוקא מושכת וקבועה וכ"כ הרמב"ם בחבורו והיינו מטעמא דפי'. ונראה לפ"ז דאמה היינו שלולית הא דאמרי' גבי שלולית שמחלקת שלל לאגפי'. אגפי' היינו השדות שבצדה וכן נראה מדברי רש"י בפ' הכונס דף ס"א:

ציונים

אלא אם כן חרש. מיי' שם: ב **אמת המים.** שם הל"ב.

ראשון לציון

[תוי"ט ד"ה] **אלא א"כ חרש כו'** ל' רש"י במנחות פ"ו דף ע"א ע"ב כו' ושם מבואר בזה"ל וחכמים אומרים אין מפסיק קוצר לשחת אלא א"כ חרש מקום הקרחה כו':

תוס' רעק"א

ב [אות כ] בתוי"ט ד"ה **שאינה. וקוצר מכאן ומכאן מפסיק.** ובפר"ח בס' מים חיים כ' דעיקר הגירסא אינו מפסיק ואם לאו מפסיק והיינו כהרע"ב.

תוספות אנשי שם

בר"ב ד"ה **והקוצר לשחת כו' לבהמות.** ע' תור"ע ותפא"י בבועז. וכוונתו אהא דר"ז משמיה דנפשיה וכמ"ש במה"פ שם ע"ש: ב במשנה **שאינה יכולה.** לאשמעינן רבותא דאע"פ שהקמה עולה מכאן ומכאן בתוך האמה עצמה כשהיא רחבה כ"כ הוי הפסק לכך תני בלשון זה דקאי אאמה (ה"ע): בר"ב ד"ה **אמת המים כו' דהיינו אמת המים כו'** בהכי א"ש דלא תני רי"א אמת המים משום דקאי אאמי דכבר נזכר למעלה. והא דשני משלולית לאמת המים. משום דלר"י דוקא גדולה מפסקת ולהכי מפרש מילתיה. אבל הת"ק דאפילו קטנה מפסקת תני שלולית (רמ"ז): תוי"ט ד"ה **שאינה כו' ומיהו בתוספתא כו'.** א"ה לא זכיתי להבין למה לא נוכל לפרש גם בתוספתא שהך ואמת המים כו' הוא התחלת מאמר ומדברי ר"י כמו במשנתינו. ואי משום וי"ו דואמת ה"נ תנן במ"א והקוצר לשחת דהוא נמי התחלת מאמר מדחזר ונקט מפסיק ומ"מ תנא והקוצר בוי"ו: בא"ד **ולת"ק מפסיק וכו'** ומ"ש הת"ק שאינה יכולה להקצר. פי' אם אינו עומד בתוכה אפילו מצד א'. ורי"א אם אינה יכולה להקצר אפילו בעומד בתוכה מצד זה אע"פ שיכול לקצרה בעומדו באמצע מפסיק (רמ"ז). אבל תמוה דלפ"ז ר"י במתני' אומר אותו לשון שאומר הת"ק בתוס' ואיך יתכן שיסבלו ב' לשנות

נחמע מינו יכול לקנות מכאן ומכאן: **רבי יהודה אומר מפסקת.** ופליג אתנא קמא דאמר לעיל על שלושת דהיינו אמת המים דבכל עניין מפסיק. ור' יהודה סבר לה יכולה להקנר כאחת, אינה מפסקת. והלכה כרבי יהודה: **וכל ההרים אשר במעדר יעדרון.** הר שמודו זקוף ואין בקר בכליו יכולין לעבוד שם ומפסיק בין שמי השדות: **הוא נותן פאה לכל.** כלומר נותן פאה אחת לכל שמי השדות ולא חשיב הפסק הומיל והם נעדרים במעדר כלומר שכני לדם מופרים חומו הר בכלי שמופרים בו את הקרקע אין זה הפסק שהרואה אומר אין זה קרקע בור אלא למאר מופרים חומו במעדר וזורעים חומו ושמי השדות הם אחת: **ג הכל מפסיק לזרעים.** מפרש בגמ' בירושלמי דהכל לאתויי סלע שהיה עובר על פני כל השדה. אם צריך הוא לעקור את כי מדרשא ואתא לפרושי שלושת אתנא בריישא דמפסקת דה"מ בשאינה יכולה להקנר כאחת ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ו' פ"ג דבכורים. אבל הר"ב דמפרש כשיטת הר"ם דמ"ק ור"י פליגי ה"ל לפסוק כמ"ק: **הוא נותן פאה לכל.** אלא למי נתכוון. להכא איכא למימר אלא שאינה כך בורה אלא שלא היה יכול עכשיו לחרוש בנקרים ולאחר יאפור כמ"ש הר"ב. [ומ"ש הר"ב כלומר נותן פאה אחת וכו'. ובמשנה שבירושלמי גורס כן להדיא ומכל מקום

כְּאַחַת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מַפְסֶקֶת. וְכֹל הֶהָרִים אֲשֶׁר בַּמַּעְדֵּר יֵעָדֵרוּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּקָר יָכוֹל לַעֲבוֹר בְּכֵלָיו, הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל: ג הַכֹּל

מפסיק. משמע בריישא דאלא מסברא זו אתני היה עומד בחמע וכו'. וכן פירש בכ"מ פרק ג' מהלכות מ"ע (ויש גם כן ט"ס שם שמ"ש שהולכת ל"ל שמוקמת) והשתא פירוש הר"ב אתיא שפיר כמ"ד דירושלמי אבל אין זה דרכו ולא דרך כל מפרש להלכה. אעפ"ה נראה דרך רש"י ז"ל בהרבה מקומות לפרש המשנה כמ"ד דבגמרא היינו משום דדרך פירושו בסדר המשנה שבגמרא ולאו הוא להבין המשנה כמ"ד טרס נוהו למסקנת דגמרא אבל פירוש הר"ב נסדר המשנה גלא גמרא לאו ונכון שיפרש כמסקנת דשמעתא לכן מסתבר שיש להגיה בדברי הר"ב וכל"ל עד שאם אינו עומד בחמע וכו'. ועוד יש תימה בדברי הר"ב מה שפסק הלכה כר"י ולעולם הלכה כחנא קמא דסתם לן רבי כותיה. והא דהרמב"ם פוסק כר"י הוא מטעם שכתב הכ"מ בפ' המזכר וז"ל ר"ל שהוא מפרש דר"ה היא ונכתב בשם ר"י משום דהוא ממרה

ציונים

וכל ההרים. שם הלכה ו: **ג הכל מפסיק.** תוס' ב"ב נה:

שינויי נוסחאות

ב פאה לכל ירושלמי פאה אחת לכל.

תום' רעק"א

[אות יט] ברא"ב ד"ה **הוא נותן. הואיל והם נעדרים.** ולשון אע"פ דנקט במתני' הוא קצת דחוק דהא אדרבא מזה הטעם הוא דאין מפסיקין. והרמב"ם בפי' תיקן קצת דבא לומר אע"פ שאין הבקרים יכולין לחרוש אותה ונשאר בור מ"מ אין מפסיק עי"ש באורך. והרמב"ם לנפשיה כ' פי' אחר שהוא מקום שאינו מישור ויש בה תלוליות ומקום א' גבוה ומקום א' נמוך. ואמר מתני' אף על פי שא"א לחורש לבקוע אותה בכלי המחרישה במענה א' אבל חורש אותה מקומות מקומות מ"מ אין לחשוב אותה מוחלקת להפריש פאה מכל הר וגבע אלא נותן פאה אחת לכל מפני שכל הזרע מחובר. וכ"כ הרמב"ם בחבורו.

תוספות אנשי שם

שוות ג' פירושים שויש שכתם תלוי כל המחלוקת. ומלתי שכך כן כתי' מ"ת ומפ' פי' אתר בתוספתא ע"ש: באו"ד **דד"ה היא.** טעם זה לא נהיר לפי התוספתא לפי' הר"ם דהדיא פליג מ"ק אר"י אלא הטעם מדלא הזכיר התנא מחלוקת דר"י לעיל גבי שלושת (לעתיה ד"ל דהוי כמו פתם ופת"ק מחלוקת) ול"ל מדשתקו ושנו אליבא דירושל' וכ"כ בע"מ. וכ"מ נראה דמפ' דר"י לף בתוספתא אתי לפרושי לאתויי גרים אר"י אבל הר"ם גורס רי"ו ולפלוגי אתא (רמ"ז): ברא"ב ד"ה **הוא נותן כו' שהרואה כו'** קשה נהי דבשעת התריסה אינה נראית כשדה בור אבל מ"מ בשעת הפרשת הפאה שהוא זמן הקלילה נראה לכל שהוא בור ואתאי נותן פאה לכל (מ"ח):

נימוקי הגרי"ב

פ"ב ג רע"ב ד"ה **הכל. מפרש בגמ' בירושלמי כו'.** נ"ב אינו כן בירושלמי והעתיק כן מפי' הר"ם ויש שם ט"ס. אין הכל מיושב דקאי על כל המזכר למעלה ממ"ח. וכ"ה בפי' הרמב"ם.

פירוש המשניות להרמב"ם

וכשיראה אדם מקום שאינו חפור לא יאמר שהוא בור ויפסיק אבל יאמר עוד יחפרו אותו לאחר זמן שאי אפשר שיחפרו הכל פעם אחד. כך פירשו הקדמונים זאת ההלכה. ואני אפרש בה פירוש אחר ואומר שזה המקום הנקרא מעדר אינו מקום מישור אבל הוא הרים וגבעות והראיה על זה מה שאמר וכל ההרים אשר במעדר יעדרון והוא אומר אע"פ שהיא עולה ויורדת ואי אפשר לחורש לבקוע אותה בכלי המחרישה במענה אחת מפני שיש בה מקומות תלולות ומקום אחד גבוה ואחד נמוך אבל יחרוש אותה מקומות מקומות ועל כן אין לחשב אותה נחלקת כדי שנוציא פאה מכל הר או מכל גבעה אבל פאה אחת הוא נותן לכל מפני שכל הזרע מחובר והלכה כר' יהודה. ג וענין שאמר **הכל.** כל שנזכר למעלה.

מלאכת שלמה

וכל ההרים כו'. פי' הר"מ ז"ל עוד פי' אתר מלבד הפי' שהביא ר"ע ז"ל שר"ל הר שאינו כולו שוה אלא יש בו מקומות גבוהות ומקומות עמוקות אע"פ שאינו יכול למרוש אותו כולו כאחת אעפ"כ מניח פאה א' נגוף הר אלא הסכים ג"כ בחבורו בפ"ג דהל' ממנות עניים. וז"ל הר"ש שירלי"ו ז"ל לכולה מתני'. חמת המים. מפרש בירושל' דאתא ר"י לאוסופי תפילו שאינה קבועה משיכת המים בה בימות"ג וביתות"ג כיון דאינה יכולה להקנר כאחת מפסקת. ואתא בירושל' מפרש מאי אינה יכולה להקנר כאחת אי מייתי בשומד מלד אחד ואינו יכול לקנות מלד השני ועלה הוא דפליגי רבנן בבעו קבועה דוקא. אבל אי אתא בבת אתת אפי' רבנן בבעו קבועה דוקא. אבל אי אתא בבת אתת אפי' רבנן דבעי קבועה. ומסיק למשכח תי בבריימא דבבי ר"י היה עומד בחמע וקולר מכאן ומכאן מפסיק מלד אחד אינו אלא מפסיק למשמע דדוקא בהתיא דרתבה כ"כ מייתי ר"י ועלה הוא דפליגי רבנן דבאינה רתבה דמלד אחד הוא דאינו קולר מודה ר"י לרבנן דאינו מפסיק אע"כ היא קבועה. והכי תניא בתוספתא בהדיא אחת תמת המים שאינה יכולה להקנר כאחת אר"י אם עומד בחמע וקולר מכאן ומכאן מפסיק. אתין בבבא הקו"ף דגוסה המורם בבקר אינו יכול לעבור בכלי המחריסה שלו ע"כ. וגם ה"ר יהוסף ז"ל נקד דגם. ולשון אע"פ דקתני בחמתי' נלע"ד דה"ק אע"פ אתין הבקר וכו' דסד"א כיון שאין המחריסה יכולה לעבור הוי הפסק ונותן שמי פאות קמ"ל דאדרבה כיון שמעדר יכולין להעדר לא הוי הפסק: ג **הכל מפסיק לזרעים.** כתב הרא"ש ז"ל דאתא לאתויי הא דאר"ל בירושלמי היה שם סלע על פני כל שדהו אם עוקר הוא את המחריסה מלד זה ונותנו מלד זה מפסיק מלד אחד אינו מפסיק

טו. שהעומד בחמע ג"א שיקולר כאן וכאן: **טז.** פליג אתנ"ק דס"ל דבל"ז מפסיק: **יז.** שיפסיד: **יח.** שהבר זקוף וג"א למרשו עם שוריס. או שהבר קשה ואי אפשר לבקוע הקרקע בקנקן המחריסה. אבל מופרין חומו מקום בידי אדם בחרע ותניעת. ואם הר כזה מפסיק בין ג' שדות: **יט.** כ"ל פאה א' בשמיהן. אבל אם חומו מקום המפסיק אין מופרין חומו כלל אפי' בידי אדם אז צריך ליתן פאה לכל שדה לבד. ולקמן סי' כ': **כ.** כל המזכר במ"ח וב'. והכל לאתויי סלע שחולק השדה. וצריך לעקור המחריסה מלד זה לבד שני:

משנה ראשונה

ג הכל מפסיק לזרעים. פי' הר"ב לאתויי סלע ע"פ ור"ל אפילו אין גרוחתו כשיעור שלם תלמים דאל"כ פשיטא לן גרע מבור ושיר: